

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

מו.

עין משפט גד מצוה

קבו א מיי פ"ז מהל
עדות הל' ו ע"י כ"מ
סמנ לאו קט טושיע מ"מ
ס"ו לו טפיק יי כב"ה:
קבו ב ג ד ה ו ז ח טי
פ"ד ע"ש מהל טעון הל'
ג ד סמנ ע"ש לה טושיע
מ"מ ס"י קב:
קבו ט י מיי פ"ז שס
הל' יא סמנ שס
טושיע מ"מ ס"י קמט ספיק
יג:
קב ב מיי שס הל' ד
טושיע שס ספיק כז:
קעא ל מיי שס הל' ו
טושיע שס ספיק כז:
קעב ו מיי שס הל' ט
טושיע שס ספיק ד:
קעג ז מיי שס טושיע שס
ספיק י ועין טושיע
ל"ה ס"י פז:

רבינו גרשום

קבלן מאי. דריינה דקבלן
שאר מלמה הלוהו ואני
קבלן יכול מלמה לפרוע
מן הקבלן ועכשיו כל
שדורתי של ליה משפוחים
לקבלן עד שיפרע חובו:
אמר ליה מעיד. ללוה
והוא שיש ללוה שדה
אחרת כשעור החוב חוץ
מה שערורי עליה השתא
לאו נוגע הוא: ואמר ליה
דאפי' אין מעיד. דניחא
ליה לקבלן דלוקמי מן
הני קרקע תרוייהו בידא
ללוה שיחא לו ויתר מה
לפרוע: בן אומן. וכן אריס
היה הן כאחר ויש להן
חוקה: א אריס הני בני
כטעה דאבוהן. דאמרי
איבני הוריישה לנו. מאי
אריס בן גולן דאין לו
חוקה אפי' הן בן אומן וכן
אריס נמי לא ליה חוקה.
ואי דאמרי כטעה דנפשייהו
דאמרי זבניה אפי' בן
מגולן נמי ליה חוקה:
כפנייה הורה לו. המוכר לבן
אומן ולבן אריס ולבן גולן
דבניה ניהלייהו לאבוהון
משי' איבא לימיר בבן
אומן וכן אריס כי אתו
כטעה דאבוהו דקישטא
קאמרי דהמוכר לבני' הושתק
הוא בכאן מקום פנוי כמו חצי
שורה ואולי חסר כאן איזה
תיבות [ובן ניהלייהו. והאי
בן גולן אפי' דאיבא
עדים שהורה המוכר לגולן
שמכרה לו לא הויה
חוקה דמחמת ביעותא
השלטון כדמחרגמינן לא
חמור א [מהם] נשאתי לא
חמור דחד מנתון שחרית.
וכמו נוח לתשחרות. ולא
נמר והקנה לו. אבל בן
בנו של גולן אי אתי
כטעה דאבוהו של חוקה
דאבוהו לאו גולן הוה: יד
מאומנותו. ושוב מחזיק בה
יש לו חוקה: בן שחלק.
שנתן לו אביו חלקו בחייו
והוא מחזיק בשהיה אחר
יותר על חלקו שנתן לו
אביו ג' שנים וכן אשה
שנתגרשה והחזיקה שוב
בשהיה בעלה ג' שנים: הרי
הן ככל ארס. ויש להן
חוקה: ס"ד אהילי אחיל
ליה. ה ה ה פירות דלא
מעידר ולא תהוי חוקה:

קבלן אמרי לה אינו מעיד. אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי
מימה דמאי נפקא מינה דאי אמי מלוה וטרפך את של קבלן
אתי קבלן וקטרפך את של ליה כיון דלית ליה ארעא אחריתי ואין
נראה לומר כגון שיש לקבלן זינויות והיה ארעא שרצה להעיד
עליה נמי זינויות אבל ארעא אחריתי

דלית ליה ללוה היא זיבורית דמפסקד
כשיצא מלוה וטרפך את שלו דלא יהיה
לו לגבות אלא מזיבורית א ד"כ מלוה
נמי לא יעיד ללוה אפילו דלית ליה
ארעא אחריתי כענין זה ועוד בכל
ענין משמע דלינו מעיד דלא מפליג
בין היא זינויות בין היא זיבורית ועוד
ל"ע ז' דהניקוזין (גיטין דף מט:): דנראה
דמוכח התם דלית ליה ללוה אלא
זיבורית גס קבלן לא יתן לו אלא זיבורית
ונראה דהיינו טעמא דקבלן אינו מעיד
ללוה אע"ג דלית ליה ארעא אחריתי
משום דטרמיחא ליה מילתא למיסק
עליה זיניא ודיינא וכשיהיה ללוה
קרקעות הרבה לא יגבה המלוה מן
הקבלן הואיל ויכול לגבות מן הלוה
בהרומה אבל מלוה מעיד ללוה בכל
ענין אפילו אותה שמעיד עליה היא
זינויות ואחריתי זיבורית דמשום
אחילופי זינויות לזיבורית לא יעיד
שקר דמכל מקום יש לו שיה צוה אי
נמי ארעא אחריתי דכולה שמעתי
כיוצא בו קאמר:

ה"ג בגין דקאמרי בפנינו הודה.
פ"י בן אריס בן אומן
בן גולן ומש"כ אומן א"כ לו חוקה
אבל בן יש לו חוקה כשטוען קמי דידי
הודית לאכי שמכרת לו נאמן זמינו
דאי צעי אמר מינך זנתה א אבל בן
גולן אין לו חוקה דהודאה שהודה
לגולן לאו הודאה היא דאי לאו דאודי
ליה שמכרת לו הוה ממטי ליה

ולחמריה לשחור אבל לא גרסינן כגון דקאמרי עדים דהא אי איכא
עדים דלודי ליה דמיניה זנתה א"כ אומן ואריס גופייהו יהו נאמני א
ועוד כיון דאיכא עדים בן אריס בן אומן למה זריכיס להחזיק
בלא חוקה נמי מוקמינן לה צדייהו כיון דאיכא סהדי. ר"ת:
פעמים שבו בן גולן אין לו חוקה בגין דקאמרי במענתא דאבא
דאבוהו. מינה לר"י דלמאי אין לו חוקה הא טוענין
לירש והוה ליה למימר דלמא אי הוה אביו קיים דהיינו בן גולן הוה
טעין אלא הדר זניתה מינך ונראה לר"י דגרס פעמים שכן גולן יש
לו חוקה בגין דקאמרי במענתא דאבא דאבוהו דהוה אביו הגולן וקמ"ל
דאע"ג אהיתא ציד מן שאין לו חוקה דהיינו אביו הגולן מ"מ יש לו
חוקה כיון שאמר שהיתה של אבי אביו א ויש ליישב גירסא ראשונה פעמי'
דבן גולן אין לו חוקה והכי פירושה כגון דלמא זנתה דאבא
דאבוהו ואומר שאמר לו אביו דהיינו בן הגולן שהיתה לו הגולן אביו
דלמא איתא דהדר (ט) זנתה מינך הוה א"ל אלא זניתא אי נמי נראה
לר"י דלא טעינן לירש כי האי גוונא דמילתא דלא שכיחא היא כי
הכי דלמר כסוף המוכר את הבית (לקמן דף ע: ושם ד"ה מאן) דלא
טעינן ליתמי נאנסו משום דמילתא דלא שכיחא היא והא דקאמר לעיל
[בן] בן גולן בן אומן יש לו חוקה היינו דוקא משום דלמר זמינו
הודה ואדרבה משם יש להוכיח דמשמע הא לאו הכי אין לו חוקה כיון
דמעיקרא בתורת אומנות ואריסות וגולנות איתא לדידי:

ירד מאומנותו יש לו חוקה. מנינו לפרש מאותן כלים שנתן לו לאחר
שירד מאומנותו דומיא דאריס שירד מאריסותו אי נמי אפילו
אותן כלים שנתנו לו בצעה שהיה עדיין אומן והוא ששהה אחר אומנותו
כ"כ שהוא גולות שמחזירם לצעלים ונראה דבן אומן נמי דלמר
לעיל דיש לו חוקה כי אמר (ט) זמינו הודה ונראה דאמר אחר מות
אביו דאי לאו הכי אין נראה שיהא נאמן זמינו דאי צעי אמר לקוח
הוא צדי דאי טעין נמי לקחתיה ממך לא היה נאמן:

מגורשת

עוד על שולחנו כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד זנכסי אביו. הרי הן ככל
ארס אע"ג דתמן (לעיל דף מב.) לא לאיש חוקה זנכסי אשתו ולא לאשה זנכסי אבן ולא הבן כו' הן כיון שהולגו זה מזה
יש להן חוקה זה על זה: סלקא דעפך אמינא אחולי אחיל. האב גבי דבן פירות שאלם בשלם שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהוי חוקה קמ"ל
דלא מחיל: אלא אשה שנתגרשה פשיעה. דמחוקת זנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק זנכסי שהרי שואנין זה את זה והיה להן למחות:

קבלן. ערב קבלן שקבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של ליה
וזהו דינו דמני שירצה המלוה יפרע מחלה. אבל ערב סתמא אין
תובעין לערב מחלה עד שיעמיד מלוה ללוה זדין ויחייבוהו לשלם
ואין לו מה לפרוע ואז יגבה מן הערב: אמרי לה מעיד. כמו

ערב: ואמרי לה אינו מעיד.
דלמתי נוגע בעדות הוא דניחא
ליה דנוקמא תרוייהו ארעתא
צדיה דלוה כי היכי ליהווי ליה
ארעי טובא זיבורית וזינויות דכי
אתא מלוה למגבי זינויות דקבלן דקין
זע"ח שדינו זינויות לימא ליה אתן
לך זינויות דלוה והלכך הוה נוגע
בעדות דאי לא הוה ללוה זינויות לא
ליגבי מלוה אלא מזינויות דקבלן
דהכי הוה דינא לכלל מאן דצעי
תעב זרישא. אבל בערב סתם ליכא
למימר הכי דכל כמה דלית ליה ללוה
למיפרע מידי וספי' זיבורית לאו כל
כמיניה מלוה למיחד גבי ערב
דקמ"ל זמינליתין (לקמן דף קעז).
לא יתבע לערב מחלה: אומן אין
לו חוקה. דקמתי ממני' (מב.): אבל בן
של אומן. וכגון שאין הבן אומן יש לו
חוקה וכדמפרש לקמן: גולן. לקמן
מפרש היכי דמי יש שמפרש שהחזק
בגולנות על שדה זו וזכאי שדה הוא
דאין לו חוקה ויש שמפרש לקמן כגון
רוכא נפשות על עסקי ממון והלכך
אין לו חוקה על שום קרקע של
אחרים צולס: אי דלמא. הן

זנים בטענתא דאבוהון דאמרי אביו
הורשה לנו ומש"ה בן גולן אין לו
חוקה דכי האי גוונא אין טוענין
לירש כיון דמכח גולן קאמי ואיהו
לא טעין מאזי אני יורש דזנתה
מינך קמאי דידי דליהמינה ע"י מיגו
דמני אמר (ט) זניתה מינך חוקה

שאין עמה טענה היא שהכי אין לאבא חוקה וגם הבן הבא מכחו
אין עמה חוקה וכיון דמכח אבוהון קאמו אפילו הן בן אומן וכן
אריס נמי לא ליהוי להו חוקה: אלא בטענה דנפשייהו. אלא זנתה
מינך: לא זריכא. דקאמו בטענתא דאבוהון וכגון דלמר עדים זמינו
הודה לו המערער לאכזיבין של אלו שמכרו להם הלכך הן בן אריס וכן
אומן איכא למימר קושטא קאמרי כשטוענין אביו לקחו ממך שהרי
הודה והודאת צעל דין כמאה עדים אבל בן גולן אע"ג דאודי האי
מערער לאכזיב לו מהימן לומר לקוח הוא ביד אבי ואפי' צחי אביו אם
נתנו לו שהרי הוא מוכר פחד הודה לו לגולן כדכר כהנא כו' אבל בן
בנו של גולן יש לו חוקה אי פחד בטענה דאבוהו דטעין ירשתי ואבי
לא היה גולן וכי האי גוונא טוענין לירש דלילו היה אביו קיים הוה
טעין מינך זנתה ולא הוה אמי בטענתא דאבוהו אף אלו נטעון בשביל
הירש וירשא דקמתי אומן אין לו חוקה דליכא עדי הודאה דלנדרין
קמתי: אי לאו דאודי ליה. גולן גולן: הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה
לשחור. היה מוסר אותו ואת חמורו לפקיד כדמחרגמינן (במדבר טו)
[לא חמור אחד מהם נשאתין לא חמורא דחד מנהון שחרית דתם
גולן גברא אלמא הוא: פעמים שאפילו בן גולן יש לו חוקה. ואע"ג
דלא אמי בטענה דנפשיה היכי דמי כגון דקא אמי בטענתא דאבא
דאבוהו שטוען מאזי אבי אני יורש ואיהו לא היה גולן ומיגו דמני
אמר זנתה מינך כי אמר נמי וקני הורשה לאבי ואבי הורשתי נאמן
דחוקה שיש עמה טענה מעלימתא היא: ל"א תכוז כספרים פעמים
שכן בנו של גולן נמי אין לו חוקה וכגון דאמי בטענתא דאבא
שאבי אביו גולן היה. שניהם אמת אבל הראשון נראה שאמר רבא
ולא דאמרי גולן. הכי דמי גולן. ארומה שאין לו חוקה: על שדה זו.
ובהוה שדה הוא דאין לו חוקה אבל בשאר שדות יש לו חוקה: כגון
של בית פלוני שהורגין כו'. אנשי רשעים היו שהיה מכיר בהן רב
חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון אין להן חוקה בשום קרקע
צעולס שכל אדם ירא למחות בהן. וקמ"ל כתרתייהו: ירד מאומנותו.

ושב מחזיק בה יש לו חוקה: בן שחלק. הפליג מאביו ואין סמוך עוד
ארס אע"ג דתמן (לעיל דף מב.) לא לאיש חוקה זנכסי אשתו ולא לאשה זנכסי אבן ולא הבן כו' הן כיון שהולגו זה מזה
יש להן חוקה זה על זה: סלקא דעפך אמינא אחולי אחיל. האב גבי דבן פירות שאלם בשלם שנים ולפיכך לא ערער ולא תיהוי חוקה קמ"ל
דלא מחיל: אלא אשה שנתגרשה פשיעה. דמחוקת זנכסי בעלה וכן בעלה מחזיק זנכסי שהרי שואנין זה את זה והיה להן למחות:

א) [לקמן ג' ט' ס' ס' וכו']
שהויהו.

הגרות הב"ח

א) גמ' אי דאחו בטענתא
וכי אי דלא אמו בטענתא
דלכוהו אלא בטענתא
דנפשייהו אפי' בן גולן נמי.
ב) ע"ל דף נב סמ"ד ד"ה
מודה לו: (ט) הוה ממטי ליה
לדידיה ולחמריה: (א) שם
סלקא דעמך אמינא אב לבן
אחולי: (ז) רשב"ם ד"ה אי
דלמו וכו' דמני אמר אבא
זנתי: (ח) תוס' ד"ה פעמים
וכי דלמא איתא דלמר זבניה
מיניה הוה אמר: (י) ד"ה
ירד וכו' כי אמר בפני הודה:

מוסף תוספות

א. עין מוס' ס"ד מה
דמיה על פירושו. ב. כגון
שהחזיק בן אריס שלש
שנים בשהיה לו רכתי ויה.
ג. ואע"פ שכתב ר"ש ז"ל
דכי קאמר אומן אין לו
חוקה לצדיקין קמתי לא
מחזיר. ה. כ"ן. עין
זכ"ס. ה. כ"ן. שכי
אביו דר בה חר זימא
טעינין לו אע"פ שאביו
ליד זה מיד הגולן אביו
שלא היה לו חוקה. יכתי
וינה. י. כ"ן. שכי
אביו בגולנות על שדה זו,
שהוציא למימר מחמה
בבונן, אפשר היה שירשה
מאביו וחטף ודידיה חטף.
יט"כ"ה.